

Essesmed

Af Søren Vadstrup
Maj 2006

Essesmeden former og bearbejder jern, efter at det blevet varmet op i essen til en temperatur mellem 800 og 1200 grader. Siden jernalderen har man smedet på denne måde og stort set med brug af de samme grundliggende teknikker og værktøjer.

Essesmede bygningsbeslag er bevaret på et meget stort antal ældre danske bygninger - og mange af disse beslag er op til flere hundrede år gamle - og stadig i god stand.

Når de gamle bygningsbeslag er bevarede i dag, skyldes det bl.a., de oprindelige fremstillingsprocesser, hvor smeden har formet, bearbejdet og komprimeret det rødglødende jern fra essen, hvilket har gjort beslagene modstandsdygtige overfor indtrængende ilt og vand - og dermed også overfor rust.

Så udover at de gamle beslag er smukke og repræsenterer nogle fornemme æstetiske og kulturhistoriske kvaliteter, er de også, rent teknisk, væsentligt bedre end nye industrielt fremstillede kopivarer, fra vor tid.

Modstående eksempel viser hvordan et essesmedet dørbeslag er fremstillet. Ved fremstillingen har man anvendt de traditionelle essesmedningsteknikker, hvor man varmer jernet op i essen hvorefter man komprimerer, former og flytter materialet derhen, hvor der er brug for det. Man kan med det blotte øje se, hvordan jernet er komprimeret på den del af beslaget, som har den største belastning og det største slid.

Alle huller i beslaget er drevet eller lokket i glødende tilstand, hvorved hullet forstærkes. Affasningerne er lagt med hammeren i det glødende jern, så beslagets kanter er yderligere forstærket mod rust.

I dag tager det fire år at blive udlært som smed, hvoraf de 55 uger foregår på teknisk skole, og resten af tiden på en lærerplads. Der er 10 specialer under smedeuddannelsen - dog ingen omhandlende traditionel essesmedning.

Kun ganske få smedfirmaer beskæftiger sig i dag med essesmedning og restaurering af smedejern, men der arbejdes aktivt på at etablere et længerevarende uddannelsesforløb i essesmedning for unge lærlinge samt på at etablere en efteruddannelse for svende.

Raadvad-Centret har i 1999 etableret en kursusmedje, hvor der, i samarbejde med Dansk Metal, Arbejdsmarkedsstyrelsen og Raadvad Smedje afholdes 14-dages kurser for smede i essesmedning og restaurering af smedejern.